

Н. А. Сорочишинааспірант
Класичного приватного університету

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІТИКИ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ

У статті розглянуто протекціонізм як концепцію формування державного механізму захисту інноваційного розвитку. Розглянуто проблеми високої різниці в доходах бідних і багатих країн, відсутність інноваційної сфери в бідних країнах та причини цього, суть протекціонізму. Пояснюється необхідність використання протекціонізму в кризових ситуаціях у слаборозвинених країнах.

Ключові слова: механізми захисту внутрішнього ринку, механізми підтримки, протекціонізм, інноваційний розвиток, економічна емуляція.

Постановка проблеми. Аналітичний підрозділ групи «The Economist» прогнозує Україні до 2050 р. середньорічний темп зростання ВВП лише на 1% і зменшення чисельності населення до 32 млн чоловік. Нині ВВП на душу населення України становить 21% відповідного показника Європейського Союзу (далі – ЄС). Щодо США ще менше – 14%. Зрештою, порівняно з Норвегією – 12%. За 26 років «реформ» перспективна Україна перетворилась на економічного та інноваційного аутсайдера. За цей час країна втратила одну третину свого ВВП (у натуральному вимірі) і близько 10 млн населення.

З моменту розпаду Радянського Союзу світовий економічний порядок підпорядкований економічній теорії вільної міжнародної торгівлі, вільних ринків і конкуренції, які, як вважається, мають скоротити різницю в доходах жителів бідних та багатих країн. Передбачається, що якщо людство не буде втручатись у дію природних сил ринку та відкриє всі кордони, то у світі запанують економічна гармонія й прогрес. Це переконання лежить в основі ідеології Світової організації торгівлі (далі – СОТ), Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ), Світового банку та інших міжнародних фінансових організацій, які з початку 1990-х рр. керують справами в більшості бідних країн. Саме на основі цієї ідеології під впливом різних іноземних економічних експертів будувалася державна політика в Україні.

Сучасна світова торгівля приховує незаперечний факт: провідні країни стали розвиненими й інноваційними завдяки застосуванню політики субсидіювання, захисту передових технологічних галузей промисловості, які динамічно розвиваються, тобто протекціонізму. Протекціонізм – це і ідеологія, і економічна політика, що базуються на двох принципах: для того щоб розвинути власну державу, націю чи територію, потрібно розвивати економіку, а щоб вона розвинулась, повинні бути сформовані чинники національної держави. Найважливіший критерій оцінки заможної держави – стан її інноваційної сфери, уміння розробляти нові технології, швидко впроваджувати їх у виробництво, тим самим зберігаючи сильні конкурентні позиції та національний суверенітет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Темою протекціонізму займалися та використовували його в державній політиці (кожен свого часу) Олександр Гамільтон, Фрідріх Ліст, Отто фон Бісмарк, Сергій Вітте, Дмитро Менделєєв, Людвіг Ерхард та інші відомі постаті. Більш сучасними вченими, роботи яких так чи інакше стосувалися цієї теми, є Ерік Райтнер, Мозес Абрамовіч, Джон Кеннет Гелбрейт, Крістофер Фрімен та інші.

Метою статті є вивчення й аналіз основ протекціонізму як концепції механізму формування та захисту інноваційного розвитку в межах державного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Передумови кризи в Україні закладалися роками. Деформація економіки внаслідок збереження власниками сировинних галузей, які дають швидкий прибуток (метал, зерно, ліс тощо), ліквідація виробництв, що відрізняються високою додатковою собівартістю в майбутньому, проте в короткостроковій перспективі не забезпечують різкий підйом прибутку (а це практично всі інноваційно-промислові напрями, такі як ракетно-космічні та авіаційні технології, суднобудування, машинобудування, радіоелектроніка, електротехніка, легка промисловість тощо), зниження рівня розвитку сільського господарства призвели до загрозливого згортання внутрішнього ринку, до повної залежності української економіки від експорту та імпорту. Понад 60% ВВП в Україні формується за рахунок експорту сировини, а більш складне виробництво приблизно на 80% є імпортозалежним. Розрив між багатую Європою та бідною Україною сягає рекордних величин і продовжує зростати.

Можна назвати багато **причин такого кризового становища**, однак виділимо дві основні:

1) політика швидкої, непередбаченої та не продуманої інтеграції вітчизняної економіки в систему міжнародного поділу праці. Україна стихійно, по-ліберальному визначила конкурентоспроможні галузі: металургію й хімічну промисловість із супутнім експортом продукції низького ступеня переробки (фактично сировини), аграрний сектор і харчову промисловість, видобуток та експорт мінеральної сировини, послуги з транзиту газу, нафти, вантажів і пасажирів через територію країни, а також експорт дешевої робочої сили. В Україні збереглася частина промислового виробництва й супутніх наукових та інженерно-конструкторських робіт переважно у сфері виробництва продукції військово-технічного призначення, аерокосмічної промисловості та в деяких інших галузях. Доля цих підприємств сьогодні стоїть під питанням через націленість керівництва України на подальшу інтеграцію в економічний простір ЄС;

2) сильно деградували, зносили свої основні фонди та вимагають величезних інвестицій галузі інфраструктури – енергетика, транспорт, житлово-комунальне господарство. Інша частина промисловості в умовах ліберального

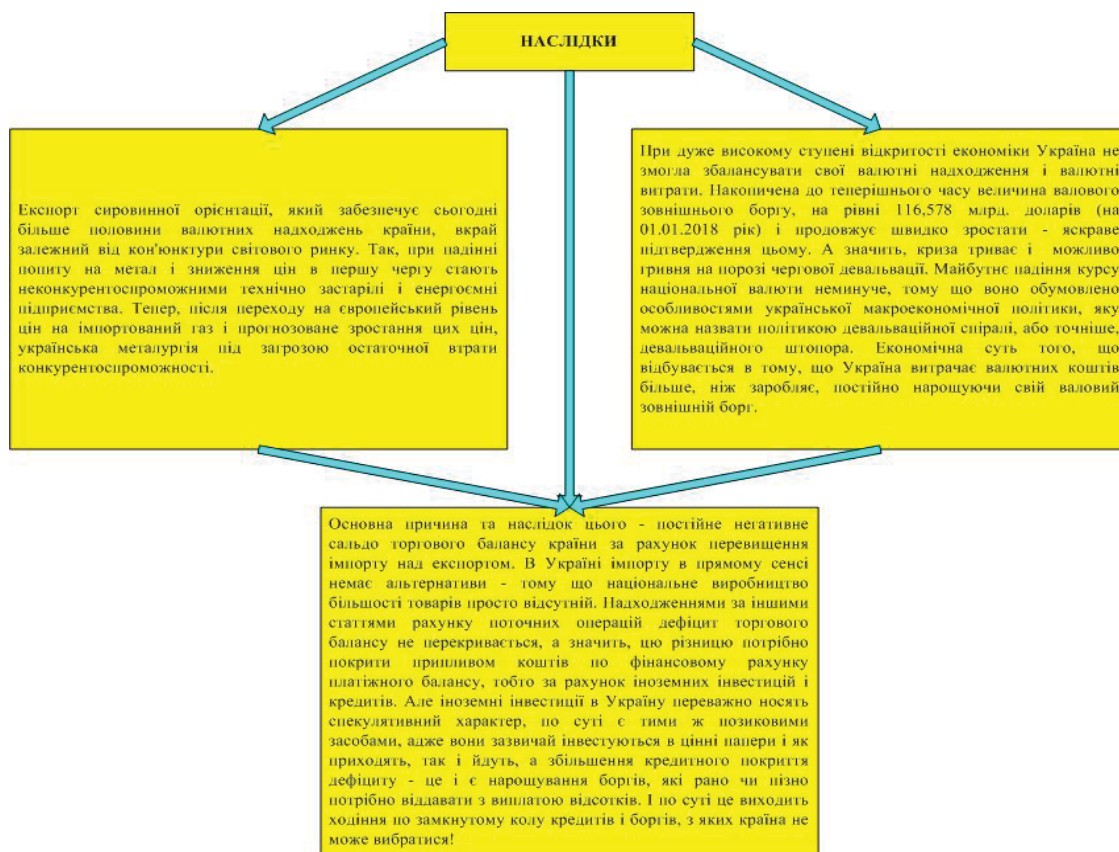

Рис. 1. Наслідки інтеграції України в міжнародний економічний простір

зовнішньоекономічного режиму, остаточно закріпленого членством України в СОТ, не витримала конкуренції та припинила своє існування. Сьогодні вже складно говорити про відродження верстатобудування, приладобудування, електронної промисловості й багатьох інших галузей машинобудування, не кажучи вже про

галузі, які колись виробляли предмети споживання.

Прискорили та поглибили таке критичне становище необдуманий і швидкий вступ до СОТ та підписання договору про асоціацію з ЄС, результати чого можна побачити в таблиці 1. Така інтеграція України в міжнародний економічний

Таблиця 1

Результати критичного становища економіки України

Наслідки вступу України в СОТ	Наслідки підписання договору про асоціацію з ЄС
<p>Десятиліття членства в СОТ Україна зустріла майже 19-мільярдом негативним торговим сальдо, падінням виробництва та втратою традиційних ринків збуту продукції. За всі ці роки перелік основних експортних товарних позицій практично не змінився. Більше того, частка добувної промисловості в обсязі реалізованої промислової продукції зростає, що свідчить про посилення сировинного характеру української економіки. У сільському господарстві зростання експортних показників також дають товари низького ступеня переробки, питома вага яких переважає в загальному експорті сільгосппродукції. Не сталося ні зростання інвестицій, ні лібералізації доступу на зовнішні ринки.</p> <p>У результаті посилення конкурентного тиску на українського виробника та зростання імпорту відбулось падіння обсягів виробництва в низці галузей промисловості України. Загальне падіння ВВП в 2017 р. склало 54,3%. Під цією трагічною цифрою ховаються справжні руїни цілих сегментів економіки, переважно високотехнологічних (виробництво машин та устаткування, електричного, електронного й оптичного устаткування, трансформаторів, готових металевих виробів, коксу та продуктів нафтопереробки, електродвигунів і генераторів). Знизилась виробництво у сфері сільськогосподарського машинобудування, скоротилися поставки меблів, холодильного й морозильного обладнання українського виробництва на внутрішній ринок, практично знищена легка промисловість. У сільському господарстві ситуація не краща: скоротилося виробництво молока, виріс імпорт м'яса, український ринок захоплює імпортне сало з Польщі, Німеччини та Голландії, у країну імпортують фрукти й овочі, причому традиційні для України види (огірки, помідори, яблука, абрикоси, персики тощо).</p> <p>У результаті конкурентного тиску закрито 50 українських цукрових заводів, українські виробники втратили 11% внутрішнього ринку, а сумарна кількість втрачених робочих місць у цукровій галузі та свинарстві склала більше 500 тисяч.</p>	<p>Ґрунтуючись на результатах останніх років співпраці з ЄС у межах асоціації, також можна зробити неоднозначні висновки. Угода про асоціацію України з ЄС - це пакет із 486 статей, 311 із яких регламентують «торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею». Фактично йдеться про розширену зону вільної торгівлі (далі – ЗВТ) з невеликим політичним блоком.</p> <p>Сама ЗВТ між Україною та ЄС набула чинності 1 січня 2016 р. Динаміка співробітництва між Україною та ЄС дуже суперечлива. Наприклад, експорт товарів з України в ЄС склав 7,6 млрд дол. за січень – липень 2017 р., що на 27,6% більше, ніж за аналогічний період 2016 р. Хоча якщо порівняти з періодом січень – липень 2013 р., то експорт товарів з України в ЄС впав на 7%. Виходить, що Україна до створення ЗВТ більше продавала товарів у ЄС, ніж зараз.</p> <p>Україна найбільше постачає в ЄС кукурудзу, чавун, напівфабрикати чорних металів, соняшникову олію. Дуже мало в експорті України в ЄС готових продуктів харчування, продукції машинобудування. Фактично головний експорт України в ЄС – це сировина, тоді як головний імпорт із ЄС в Україну становить продукція того ж машинобудування, сучасна електроніка, інформаційні технології, тобто все, що пов'язано з поняттям «інноваційна діяльність».</p> <p>З 2010 р. Україна постачає в ЄС побутову техніку, зібрану з комплектуючих європейських компаній. Українська легка промисловість на 80% завантажена замовленнями з пошиття одягу для європейських брендів. Українські компанії постачають у Польщу, Німеччину та інші країни ЄС меблі, запчастини для машин та електричні дроти. Це працювало й до створення ЗВТ, Україна й раніше, без ЗВТ, успішно продавала в ЄС чавун і кукурудзу.</p> <p>Зрозуміло, що в європейського бізнесу є свої інтереси в Україні, його влаштовує такий стан речей, проте ці інтереси не завжди збігаються з інтересами українського бізнесу. І це створює проблеми для розвитку ЗВТ між Україною та ЄС. Заступник міністра економічного розвитку і торгівлі України – торговий представник України Н. Микольська у вересні 2017 р. заявила, що вважає за доцільне переписати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Н. Микольська стверджує, що ця угода вже застаріла та більше не відповідає інтересам обох сторін. З її слів, Україна втратила 20% промислового виробництва, практично повністю змінилася структура економіки. За обсягами поставок до ЄС на початок 2018 р. Україні вдалося повернутися лише до показників 2013 р. Якщо за 11 місяців 2013 р. український експорт у ЄС становив майже 15 млрд дол., то за аналогічний період 2017 р. (майже через два роки дії ЗВТ) досяг 15,9 млрд дол. Однак і цей мізерний приріст на європейському напрямі повністю нівелюється загальним падінням експорту. Порівняно із січнем – листопадом 2013 р. в 2017 р. товарний експорт України скоротився на 45,5%. Багато фахівців і політиків вважають, що за останні два-три роки Україна перетворилася на сировинну базу для благополучних європейських країн. Унаслідок ЗВТ із ЄС страждала вся високоточна українська промисловість. Україна постачає в Європу переважно сировину та продукцію з низьким рівнем переробки. Відбулась деіндустріалізація економіки, промислові підприємства простоюють, зростає безробіття.</p>

простір у свою чергу має вкрай негативні наслідки (див. рис. 1).

Звісно, ніхто не ставить під сумнів необхідність членства в СОТ і ЄС, проте робити це необхідно з урахуванням національних пріоритетів держави та інтересів свого суспільства. Вступаючи в подібні організації, необхідно мати не просто сильну економіку, а добре розвинений внутрішній ринок, який регулює пропорції імпорту й експорту за рахунок внутрішнього споживання. Це дасть можливість вести діалог з іншими країнами на рівних, бути не об'єктом, а суб'єктом політики. Тому необхідно розірвати порочну систему девальваційної спіралі – потрібно наполягати на перегляді загального ліберального курсу економічної політики. Адже країни з неконкурентоспроможною економікою не можуть проводити відкриту, ліберальну економічну політику. Якщо вони її все-таки свідомо проводять, вони проводять політику постійного зубожіння власного населення та деградації економіки. Тому проведення політики протекціонізму має стати найближчим завданням, головною метою реальних економічних реформ, що дасть змогу забезпечити вирівнювання торгового балансу. Результатом такої політики має бути збільшення експорту товарів і послуг та скорочення їх імпорту, у тому числі за рахунок імпортозаміщення. Політика протекціонізму, звичайно, передбачає зростання ролі державного регулювання економіки та відмову від багатьох ілюзій «ринкового саморегулювання». Саме наявність ефективного державного регулювання економіки пояснює успіх реформ у всіх успішних країнах – від Китаю до Бразилії. Держава повсюдно відіграє вирішальну роль у стимулюванні високотехнологічних і наукомістких виробництв та підтримки експорту їх продукції: від передової системи освіти й підготовки кадрів до створення системи експортного кредитування та страхування експортних контрактів. Швеція, Фінляндія, Голландія, наприклад, мають у своєму розпорядженні високотехнологічні виробництва зовсім не тому, що там сприятливі для цього природні умови. Натомість в Україні досі навіть не ставилося завдання створення державної комплексної програми підтримки експорту вітчизняної продукції високотехнологічних видів виробництва.

У ракурсі викладеного необхідно розуміти, що інноваційний розвиток є фундаментом економіки та його органічною й невід'ємною складовою частиною: немає інновацій – не-

має прогресу. Історично інноваційна діяльність пов'язана з розвитком міст, де багатство стало результатом синергії, адже люди різних професій і спеціальностей жили разом в одному співтоваристві, закладаючи тим самим основи сучасної диверсифікації економіки. Це у свою чергу призводило до різноманітності підходів до технологій, порівнювання ідей та їх постійного розвитку, змагань між національними державами й розкішшю, війн і вирішень військових проблем та, як наслідок, до винаходів та інновацій, що стали застосовуватись також у мирний час. Новий капіталізм зростаючої віддачі в матеріальному інноваційному секторі забезпечив підйом провідних західних економік. Це відбулося завдяки проведенню політики економічного націоналізму (сучасною мовою – протекціонізму), що на сьогодні є актуальною для багатьох країн світу, у тому числі України. Її характерними рисами є такі:

- 1) імпортозамінна індустріалізація на підставі використання нових технологій, зниження витрат за рахунок інновацій і зростаючої віддачі;
- 2) диверсифікація економіки;
- 3) використання дешевої сировини; при цьому бажано бути монополістом в одному-двох видах сировини;
- 4) розвиток освіти, науки, отримання нових знань;
- 5) наявність достатньої кількості населення;
- 6) державне регулювання, спрямоване на захист і підтримку власного виробника, використання на державному рівні високих вхідних бар'єрів на національний ринок своєї країни для конкурентів.

Історичним результатом цього стало таке:

а) інноваційний підприємець (державний чи приватний), який створює нову галузь або вид товару, деякий час отримує високу ренту, а тому прагне до подальших інновацій. Інновація дає підприємцю тимчасове зниження конкурентного тиску. Таким чином, циклічно вдосконалюються технології, приводячи до постійного оновлення виробництва та постійно зростаючого прибутку – ренти;

б) інноваційний підприємець, який першим отримує ренту, спочатку ділиться нею з банками, які видали інноваційний кредит, а потім із використовуваними у виробництві кваліфікованими працівниками та з владою (за допомогою податків), яка забезпечує інноваційне середовище, у тому числі захист від надмірної конкуренції на початкових етапах становлення нових

галузей. Фактично капітал, праця, інновації й держава забезпечують добробут країни. Таким чином, як показує історія, в основі економічного успіху багатьох розвинених країн лежить політика державного протекціонізму, яка забезпечує інноваційний розвиток багатьом із них.

Раніше система протекціонізму була засобом створення нових фабрик і фабрикантів, експропріації незалежних працівників, капіталізації національних засобів виробництва та життєвих коштів, насильного прискорення переходу від старого засобу виробництва до сучасного. Концентрація торгівлі й мануфактури в одній країні та наявність колоній поступово створювали для цієї країни відносний світовий ринок, а отже, і попит на її мануфактурні продукти. Політика протекціонізму використовувалась у різні періоди різними країнами, наприклад, такими як США, Англія, Італія, Франція, Німеччина та інші. Не можна сказати, що країни виключно дотримувалися протекціонізму. Часто протекціонізм чергувався із часом вільної торгівлі, проте це було лише за умови конкурентоспівності економіки цієї країни. Як тільки країна входила в стадію економічної кризи й занепаду промисловості, починали застосовуватись усі заходи протекціонізму.

Варто зазначити, що свого часу багаті країни, будучи метрополіями, забороняли колоніям мати промислове виробництво, витягуючи з них дешеву сировину. З неї технологічно більш розвинені метрополії виробляли готову продукцію та продавали її у своїх колоніях. Отримана за рахунок продажу в колоніях продукції багаторазова норма прибутку спрямовувалась на інноваційно-економічний розвиток у центри метрополій. На ці гроші будувалися заводи й фабрики, впроваджувалися новітні технології та інновації, проводилися інвестиції в науку й освіту, у розвиток внутрішньої інфраструктури. Ця картина закріплювала домінування більш потужних країн-метрополій над слабшими країнами-колоніями. Потім розпад колоній створив величезний глобальний ринок для їхніх товарів. Тому з 70-х рр., і особливо у 80–90-ті рр., набула популярності теорія вільної торгівлі, тобто необмежених ринків. Для розвинених країн це дуже добре – цілий світ є їх територією без жодних обмежень, а слабші країни не витримують конкуренції з ними.

Однак вільний ринок ускладнив і без того складну ситуацію: колишні країни-колонії не витримували конкуренції з розвиненими країна-

ми в силу вікової політики деіндустріалізації та, відповідно, відсутності промисловості. Сьогодні в колишніх колоніях використовуються менш прогресивні й дешеві способи виробництва, які не дають їм змогу вийти на інноваційно-промисловий рівень. Навіть за наявності багатьох природних ресурсів і можливостей ці країни залишаються слаборозвиненими. Основна причина полягає в тому, що ресурси цих країн капіталізуються іноземними компаніями. Таким чином, паразитарна в деякому сенсі економічна політика та нав'язування своїх умов неоліберальної економіки зробили колишні країни-метрополії багатшими й більш інноваційно розвиненими. Тому розрив між багатими та бідними країнами пояснюється колоніальним минулим і тим, що багаті країни схильні нав'язувати бідним країнам теорії, яких вони самі ніколи не дотримувались і, швидше за все, ніколи не будуть дотримуватись.

Протекціонізм як політика зумовлюється природним прагненням націй до самозбереження та до забезпечення свого добробуту й успіху або до встановлення домінування їх над іншими націями. Можна виділити **основні постулати протекціонізму**:

1) протекційна політика забезпечує розвиток промисловості, стійку економіку, залежну здебільшого від розвиненого внутрішнього ринку (а не від нестабільного зовнішнього), внутрішній добробут нації (що набагато важливіше, ніж просто матеріальне багатство), зростання середнього класу, що забезпечує політичну стабільність;

2) заходи протекціонізму виправдовуються цілями створення й зміцнення національної промисловості та вкрай важливі для тих націй, які володіють значним населенням, великою територією, природними джерелами багатств, розвиненим землеробством та стоять на досить високому рівні цивілізації й політичного розвитку. Зазвичай саме такі нації насамперед піддаються торговій окупації з боку держав-конкурентів через відсутність конкурентоспроможної промисловості та наявність водночас хоча б мінімальної купівельної спроможності населення для підтримки імпорту;

3) промислове виробництво має переважати над аграрним сектором. Розвиток промисловості підтягує розвиток сільського господарства, унаслідок чого відбувається симбіоз цих двох секторів економіки. Як свідчить історична реальність, жодна держава, яка робила ставку ви-

ключно на землеробство, ще не стала світовим лідером і не досягла високого рівня добробуту. Аграрна нація перебуває в такому ж становищі щодо нації, яка досягла промислових переваг, у якому перебуває дитина, яка вступає в боротьбу з дорослим;

4) якщо нації, створюючи або відновлюючи свою промисловість, починають неухильно діяти відповідно до доктрини вільної торгівлі, то в них знищуються залишки промисловості або ще не конкурентоспроможні нові галузі. І ці нації відчують на собі іноземні промислові переваги та потрапляють у залежність від іноземного капіталу.

На сьогодні протекціонізм має багато визначень, проте їх зміст зводиться до одного: протекціонізм – це захист внутрішнього ринку від конкуруючих країн шляхом урегулювання тарифних і нетарифних бар'єрів та використання механізмів підтримки національного виробника та зниження тим самим конкуренції інших країн порівняно з товарами національного виробництва. Таким чином, як економічне поняття протекціонізм у гранично узагальненому вигляді означає захист національних виробників і витіс-

нення імпоротної продукції. Більш конкретно під ним розуміється модель економічного зростання та побудована на цій моделі державна політика зовнішньої торгівлі.

Сучасний протекціонізм розвинених капіталістичних держав виражає насамперед інтереси великих національних і міжнародних монополій. Захоплення, поділ та перерозподіл ринків збуту товарів і капіталів складають його головний зміст. Він здійснюється за допомогою складної системи державно-монополістичних заходів, що контролюють і регулюють зовнішню торгівлю.

Посилення інтернаціоналізації капіталістичного виробництва та подальший розвиток державно-монополістичного капіталізму приводять до того, що поряд із традиційними методами прикордонного регулювання зростає використання в протекціоністських цілях внутрішніх економічних та адміністративних важелів, а також валютно-фінансових і грошово-кредитних засобів, що обмежують застосування іноземних товарів.

Протекціонізм країн, що розвиваються, має принципово інший характер. Їхня зовнішньо-

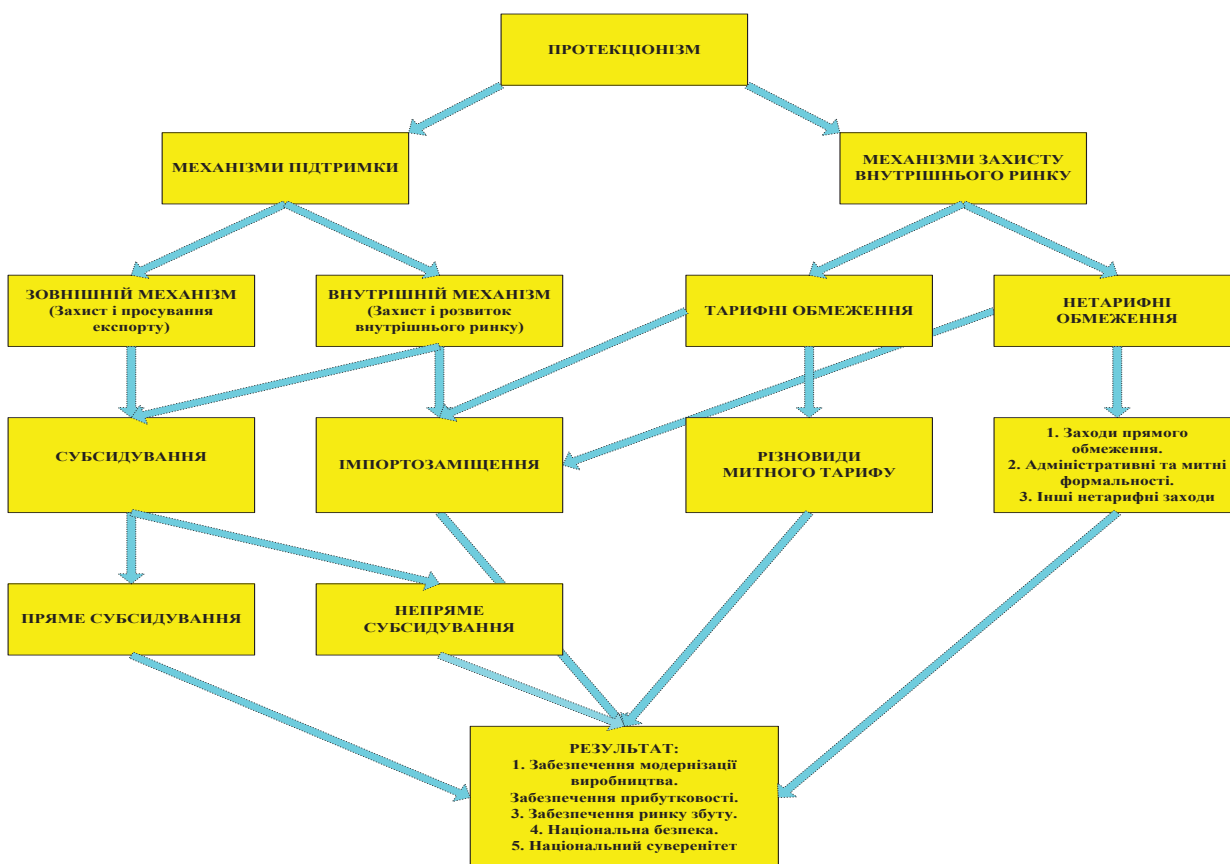

Рисунок 2. Структура та інструментарій протекціонізму

кономічна політика спрямована на захист галузей національного господарства, що формуються, від експансії з боку імперіалістичних держав. Цей протекціонізм сприяє досягненню економічної незалежності молодих суверенних держав.

Однак незалежно від того, який характер має політика протекціонізму, механізм протекціонізму має свою структуру та інструментарій (див. рис. 2).

Сутність механізму підтримки як складової частини механізму протекціонізму можна простежити в таблиці 2.

Аналіз механізму захисту внутрішнього ринку можна простежити в таблицях 3 та 4.

Традиційно протекціонізм «цікавить» не зовнішній ринок, а внутрішній. Це дає можливість як відстоювати економічний суверенітет, так і готувати поширення економічного впливу за рахунок експорту. Коли ми ведемо мову про економічний суверенітет, то маємо на увазі здатність країни ефективно регулювати платіжний баланс, не вдаючись до порад і допомоги міжнародних організацій. І при цьому важливою є позиція уряду, за якою зменшення дефіциту платіжного балансу здійснюється за рахунок інноваційної діяльності та зростання частки внутрішньо вироблених товарів у споживчому кошику населення, а не за рахунок зменшення обсягу імпортованих товарів загалом як наслідок штучного, організованого урядом вимивання монетарної маси (як правило, під контролем МВФ та інших міжнародних фінансових помічників слабких економік) і зuboжіння населення. Стимулювання внутрішнього попиту за рахунок створення умов для розвитку внутрішнього інноваційного, промислового й споживчого ринків опосередковано заохочує залучення довгострокових інвестиційних ресурсів у країну, збільшує доходи місцевого населення внаслідок створення нових робочих місць.

Саме цим можна пояснити живучість протекціонізму в розвинених країнах. Наприклад, за підсумками 2015 р. список країн, які найчастіше вдаються до протекціонізму, очолюють США та Російська Федерація (див. табл. 5). Варто зазначити, що на сьогодні ситуація не змінилася.

Загалом країни G20 відповідальні за ліву частку глобального протекціонізму. Якщо в 2015 р. було впроваджено загалом 736 нових дискримінаційних заходів у всьому світі, то на країни G20 припадало 599 (або 81%) зафіксованих випадків дискримінації комерційних і тор-

говельних інтересів країн-партнерів. Практика захисту локального виробника завжди була золотим стандартом у розвинених країнах та тих, що активно розвиваються. Дослідження Global Trade Alert Report показують, що з кожним роком число дискримінаційних заходів у міжнародній торгівлі зростає. Так, у 2015 р. таких заходів (539 дискримінаційних заходів проти 200 лібералізаційних) було на 35% більше, ніж у 2014 р. (400 дискримінаційних проти 140 лібералізаційних). Найбільш популярними засобами захисту національного виробника у світі є державні субсидії та допомога (25% усіх заходів). Так, у США, які вважаються символом вільного ринку, діє Федеральний закон про закупівлі (Federal Acquisition Legislation – FAR), в основі розділу 25 якого лежить законодавчий акт «Buy-American Act» («Купуй американське») 1933 р. Згідно з документом державні установи країни зобов'язані купувати продукцію, яка містить не менше 50% локалізації (п. 25.101 FAR) і дає 6–12-відсоткову цінову перевагу для національних виробників перед іноземними учасниками тендерів (п. 25.105 FAR). У ЄС діє Директива щодо закупівель у сфері комунального господарства (Directive 2014/25/EU on procurement by entities operating in the water, energy, transport and postal services sectors), п. 2 ст. 85 якої передбачає, що будь-яку тендерну пропозицію може бути відхилено, якщо склад продукції країн, що не входять до ЄС, перевищує 50% загальної кількості продукції в тендерній пропозиції.

І в США, і в ЄС активно використовуються протекціоністські норми, унаслідок чого частка іноземних компаній, які виграють тендери в ключових країнах ЄС, становить лише 2–3%. Головні галузі дискримінації – основні матеріали, транспортні засоби й обладнання, сільськогосподарська продукція, готові металеві вироби та спеціалізована техніка. Більше того, у дослідженні Національної розвідувальної ради США під назвою «Парадокс прогресу» зазначено, що до 2035 р. буде спостерігатися повсюдне впровадження 3D-друку, роботизації, нові матеріали змінять міжнародну торгівлю та збільшать частку місцевого виробництва. Разом зі здешевленням технологій і подорожчанням людської праці в Азії розміщення виробництва на віддалених заводах стане не вигідним порівняно з ефективними заводами поблизу споживача.

Для України це означає, що підривається надія повторити досвід Китаю в плані залучення міжнародного капіталу й технологій для

Механізм підтримки вітчизняних виробників

Зовнішній і внутрішній механізм підтримки – субсидування та імпортозаміщення	
<p>Зовнішній механізм (підтримка експорту) Зазвичай це пільги фінансового характеру, що надаються державою своїм експортерам для розширення вивозу товарів за кордон. У результаті таких субсидій експортери отримують можливість продавати товар на зовнішньому ринку за нижчою ціною, ніж на внутрішньому.</p> <p>Внутрішній механізм (підтримка внутрішнього ринку) З позиції інноваційно-економічного розвитку субсидія (від лат. subsidium – допомога, підтримка) – це виплати споживачам (у нашій ситуації інноваторам-виробникам), які надаються за рахунок державного чи місцевого бюджету, а також виплати спеціальних фондів для юридичних і фізичних осіб, місцевих органів влади, інших держав.</p> <p>Основні властивості субсидії:</p> <ul style="list-style-type: none"> – безоплатна передача коштів (можливе повернення коштів); – цільовий характер; – співфінансування (на умовах часткового фінансування). <p>Частинною внутрішнього механізму підтримки також можна назвати імпортозаміщення Економічна доцільність імпортозаміщення полягає в тому, що вітчизняне виробництво дає змогу створити нові галузі народного господарства та підтримати вже існуючі, надати робочі місця своїм громадянам і зберегти додаткову вартість, тим самим збільшивши дохідну частину державного й місцевих бюджетів. Політичні міркування продиктовані інтересами безпеки: країні необхідно виробляти те, без чого вона не може жити, і насамперед це стосується продуктів харчування та нових технологій.</p>	
Пряме субсидування	<p>Зовнішній механізм Виплата дотацій виробнику за його виходу на зовнішній ринок.</p> <p>Внутрішній механізм З позиції інноваційно-економічного розвитку прями субсидії використовуються для фінансування фундаментальних наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт (гранти), впровадження у виробництво нової техніки та перепідготовки кадрів. З одного боку, субсидії можуть заохочувати розвиток перспективних галузей, а з іншого – підтримувати не рентабельні, проте стратегічно важливі підприємства (з усіма наслідками втручання держави в ринкову економіку).</p>
Непряме субсидування	<p>Зовнішній механізм Використовуючи непряме субсидування, держава може здійснювати низку дій в обхід вимог ГАТТ/СОТ: використовувати кошти платників податків для надання низькопроцентних позик самим експортерам або їх іноземним клієнтам; надавати безпосередні витрати щодо стимулювання збуту експортної продукції за кордоном, організовуючи рекламу та надаючи дешеву інформацію про кон'юнктуру експортного ринку; надавати податкові пільги залежно від обсягу вироблених на експорт товарів і послуг.</p> <p>Внутрішній механізм З позиції інноваційно-економічного розвитку непряме субсидування здійснюється засобами податкової й грошово-кредитної політики. Держава може застосовувати пільгове оподаткування прибутку підприємств, практикувати повернення прямих податків і митних зборів, державне гарантування та страхування депозитів, експортних кредитів, надавати приватним об'єднанням кредити на пільгових умовах.</p>
Імпортозаміщення	<p>Імпортозаміщення – заміщення імпорту товарами, виробленими всередині країни. Для цього можуть бути використані тарифні й нетарифні методи регулювання. Більшість країн світу проходили стадію імпортозаміщення під час відставання рівня економіки своєї країни від рівня економіки країн, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> – за часів, коли можливості імпортувати продукцію обмежені (відстала національна економіка, низький рівень доходів), вводяться імпортні обмеження; центральні банки надають підтримку вітчизняній банківській системі, задовольняючи фінансові потреби приватного й державного секторів, що дає змогу швидко розширити вітчизняне виробництво промислової продукції, яка поступово витісняє імпорт; – промислове виробництво зростало випереджаючими темпами в тих країнах, які вже мали промисловий потенціал та уряди яких вживали заходів для підтримки внутрішнього попиту; – підтверджується гіпотеза Пребіша-Зінгера, коли економічне становище країн-експортерів сировинних товарів поступово погіршується, якщо вони не вдаються до політики імпортозаміщення. <p>У зв'язку з існуючими обмеженнями щодо експортоорієнтованості (країна тимчасово не може експортувати, участь у світовій торгівлі зростає повільно, праця використовуються майже повністю на зміцнення й розвиток економіки країни до міжнародного рівня) низка країн (наприклад, Японія, Франція) використовують політику імпортозаміщення, захищаючи свої внутрішні ринки. Країни, що стикається з дефіцитом валюти та різким подорожчанням імпоротної продукції, також потрібне проведення політики імпортозаміщення.</p>

Вплив субсидування та імпортозаміщення	
Переваги	<p>Зовнішній механізм Субсидування експорту є водночас субсидуванням імпорту. Це відбувається через те, що експортні субсидії сприяють підвищенню обмінного курсу національної валюти, а отже, здешевлюють придбання іноземних товарів у цій країні. Отримана експортерами допомога в такій формі істотно підвищує конкурентоспроможність товарів та стимулює комерційну діяльність, що також дає змогу продавати товар на зовнішньому ринку за нижчою ціною, ніж на внутрішньому.</p> <p>Внутрішній механізм З позиції інноваційно-економічного розвитку відбувається збільшення фундаментальних наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт, поява й розвиток нових інноваційно-промислових напрямів і підприємств, нових робочих місць, збільшення заробітної плати в країні, посилення купівельної спроможності населення, зміцнення конкурентоспроможності країни.</p>
Недоліки	<p>Зовнішній механізм Відповідно до правил ГАТТ/СОТ застосування експортних субсидій заборонене. Якщо вони все-таки використовуються, то країнам, які імпортують, дозволено вживати відповідних заходів шляхом стягування компенсаційних імпорتنних мит. Трапляється, що ці мита приносять збитки країні, яка стверджує їх, проте загалом вони можуть бути виграшними, оскільки нейтралізують експортні субсидії. При цьому платники податків країни, яка надає субсидію, експорт, неявно доплачують платникам податків країни-імпортера. Виробникам, які отримують субсидію, стає більш вигідно експортувати, ніж продавати товар на внутрішньому ринку. Однак щоб розширити поставки на зовнішній ринок, вони повинні знизити експортні ціни. Субсидія покриває збитки від зниження цін, і обсяги експорту зростають. Водночас через зростання експорту менше товару може надходити на внутрішній ринок, тому внутрішня ціна на нього збільшується (за умови, що виробник не збільшить виробництво). У результаті споживачі зазнають втрат, а виробники отримують додатковий вигреш.</p> <p>Внутрішній механізм З позиції інноваційно-економічного розвитку непродумане й неконтрольоване субсидування може тримати на плаву нерентабельні підприємства, можливі корупційні схеми. За певних умов імпортозаміщення може бути збитковим і не впливати на безпеку країни.</p>
Висновки	
<p>Зовнішній механізм У середньому експортні субсидії невеликі, проте для окремих товарів, а також компаній вони можуть досягати дуже великих розмірів. Субсидування необхідно використовувати тоді, коли держава ставить завдання опанувати нові технології та охопити нові ринки для реалізації своїх нових товарів. Використовувати субсидування необхідно продумано й помірно, щоб не нашкодити своїй же економіці та не порушити ціновий баланс на внутрішньому й зовнішньому ринках. Інакше кінцевим результатом субсидування експорту стає зайве зростання торгівлі. Це приносить шкоду як субсидуючій державі, так і всій світовій економіці.</p> <p>Внутрішній механізм Використання в перехідній економіці внутрішнього субсидування може дати більший результат для національної економіки, ніж використання експортного. Останнє є доречним, коли країна має міцну економіку. Головні результати імпортозаміщення – зниження залежності від зовнішніх ринків, де позитивним результатом цілеспрямованих дій урядів таких держав стає забезпечення розвитку промислового потенціалу, і формування стійкої бази щодо забезпечення самодостатності економіки країни на світовому ринку.</p>	

експортної орієнтації під дешеvu робочу працю та дозвіл шкоди екології. А розвиток високотехнологічного виробництва в країні дедалі більшою мірою ставатиме справою одних лише українців. Більше того, незабаром зміниться не тільки локалізація, а й структура світової торгівлі. Триває зниження цін і попиту на корисні копалини й нафту. Падає виручка від експорту аграрної продукції та промтоварів. З 2012 р. темп зростання торгівлі товарами значно сповільнився, особливо у вартісному вираженні.

Отримання високої прибутковості вимагає експорту високотехнологічної продукції, причому йдеться не просто про виробництво, а насамперед про розробку, брендінг, продаж і сервісне

обслуговування. Саме такою переорієнтацією своїх економік зайняті розвинені країни, дотуючи високотехнологічні галузі й наукові дослідження. Так, згідно зі звітом компанії «Deloitte» за 2017 р. «Survey of Global Investment and Innovation Incentives» країни ЄС, такі як Великобританія, Латвія, Литва, Чехія, Угорщина, надають компаніям від 200% до 300% віднімання з бази оподаткування витрат на інновації.

Зараз Індія та Малайзія активно використовують цей інструмент, а Сінгапур у попередніх періодах був абсолютним лідером у ставках податкового стимулювання. Наприклад, американська компанія «Tesla» вже багато років освоює державні субсидії в обсязі 5 млрд дол.

Тарифні обмеження

Тарифні механізми захисту внутрішнього ринку			
Митний тариф являє собою систематизований перелік митних зборів, якими обкладаються товари, що ввозяться або вивозяться з країни. При цьому систематизація переліку товарів здійснюється за певними ознаками, і проти кожного з товарів вказується одна чи декілька ставок митних зборів			
Простий тариф передбачає для кожного товару одну ставку митних зборів, яка застосовується незалежно від країни походження товару. Цей тариф не передбачає достатньої маневреності в митній політиці, а тому не відповідає сучасним умовам конкурентної боротьби на світовому ринку		Складний тариф передбачає визначення щодо кожного товару двох і більше ставок митних зборів. Він часто використовується в зовнішньоторговельній політиці держав, оскільки дає змогу чинити тиск на одні країни, обкладаючи їх товари більш високими митами, і надавати пільги іншим державам, розвиваючи з ними більш тісне економічне співробітництво	
Залежно від країни походження товару			
	Автономні ставки вводяться на основі односторонніх рішень органів державної влади, є найбільш високими та застосовуються щодо товарів, які ввозяться з країн, з якими не укладені торговельні договори та угоди	Конвенційні ставки мають більш низьку ставку тарифу, ніж автономні. Вони визначаються на базі двосторонньої чи багатосторонньої угоди та застосовуються щодо товарів із країн, які уклали торгові договори	Преференційні ставки передбачають найнижчі ставки, які встановлюються відповідно до багатосторонніх угод, і застосовуються для створення замкнутих економічних угруповань, режимів асоціацій, а також у торгівлі з країнами, що розвиваються
У напрямі руху товарів			
Імпортні мита – це податки, якими обкладаються ввезені в країну товари. Вони виконують переважно фіскальну функцію, забезпечуючи значну частину податкових надходжень до бюджету	Експортні мита – це податки, що стягуються з товарів, які вивозяться за межі країни. Вони покликані обмежити експорт тих товарів, які необхідні внутрішньому ринку (наприклад, нафти), а також поповнити дохідну частину бюджету	Транзитні мита стягуються з товарів, які перетинають територію держави транзитом. У світовій практиці вони застосовуються рідко, оскільки стримують товарні потоки	
За формою оподаткування			
Адвалорні , що стягуються у відсотках від ціни товару (наприклад, 10% ціни автомобіля)	Специфічні , що стягуються у вигляді певної грошової суми з обсягу, ваги або штуки товару (наприклад, 15 дол. США з кожної тонни металу)	і за яких товар може обкладатись одночасно і адвалорним, і специфічним митами	
У напрямі дії тарифу			
Антидемпінгові мита застосовуються в разі ввезення на територію країни товарів за цінами, нижчими від внутрішніх, якщо такий імпорт завдає економічної шкоди національним товаровиробникам		Компенсаційні мита застосовуються щодо тих імпортованих товарів, під час виробництва яких прямо або побічно використовувалися субсидії, якщо цей імпорт завдає шкоди національним виробникам аналогічної продукції	Картельні мита застосовуються проти товарів, що ввозяться з тих країн, які здійснюють щодо цієї держави дискримінацію, недружні акти тощо

Таблиця 4

Нетарифні механізми захисту внутрішнього ринку (відповідно до класифікації СЕК ООН)

Заходи прямого обмеження	
Контингентування (квотування)	Державне регулювання зовнішньої торгівлі за допомогою встановлення імпорتنих та експортних квот (контингентів). Мета – захист інтересів національної промисловості. Досягається шляхом дозволу ввезення чи вивезення тих або інших товарів. Торгівля здійснюється за ліцензіями. Зазвичай вводиться на певний строк або у зв'язку з якою-небудь подією. Мотивацією застосування під час експорту часто є дефіцит експортних товарів на внутрішньому ринку, запобігання вичерпання природних ресурсів. Щодо імпорту застосовується у зв'язку з необхідністю підтримки платіжного балансу країни, у порядку захисних заходів для усунення істотного збитку або запобігання загрози виробникам подібних товарів на території держави
Добровільні експортні обмеження	Особлива форма кількісного обмеження імпорту, коли не країна-імпортер встановлює квоту, а країни-експортери самі беруть на себе зобов'язання щодо обмеження експорту. Звичайно, насправді такі експортні обмеження є не добровільними, а вимушеними: вони вводяться або в результаті політичного тиску країни-імпортера, або під впливом погроз застосувати більш жорсткі протекціоністські заходи (наприклад, порушити антидемпінгове розслідування)
Встановлення бар'єру за мінімальними цінами	Форма обмеження імпорту, коли не країна-імпортер встановлює мінімальну ціну, а країни-експортери самі беруть на себе зобов'язання щодо обмеження експорту за ціновим механізмом. Звичайно, такі експортні обмеження також не є добровільними
Економічні санкції	Крайньою формою державного обмеження зовнішньої торгівлі є економічні санкції, наприклад, торговельне ембарго – заборона державою ввозу в будь-яку країну або завезення з будь-якої країни товарів. Країна вводить ембарго на торгівлю з іншою країною, як правило, з політичних мотивів. Економічні санкції щодо будь-якої країни можуть мати також колективний характер, наприклад, коли вони вводяться за рішенням ООН
Ліцензування	Під ліцензуванням розуміють різновид контролю, здійснюваного державою, який спрямований на захист стратегічно важливих пріоритетів держави, прав, здоров'я й моральності громадян, а також їхніх законних інтересів. Можна говорити, що ліцензування – це комплекс заходів, пов'язаних із видачею ліцензій, припинення її дії або ж призупинення та відновлення дії ліцензій, анулювання ліцензій, здійснення контролю органом, що ліцензує, за дотриманням ліцензіатами умов і вимог ліцензійної діяльності тощо. У питаннях протекціонізму це контроль держави за ввезенням і вивезенням товарів із країни шляхом видачі спеціального дозволу
Адміністративні та митні формальності	
Імпортні податки та збори	Податки й збори, що стягуються тільки з іноземних товарів із метою прямого скорочення їх ввезення в країну. Їх структура є такою: 1) імпорнтні податки: – прикордонний податок, яким обкладаються товари за факт перетину кордону; – збори, пов'язані з оформленням документів на митниці, митним оглядом товару, перевіркою його якості; – інші збори (портові, статистичні, фітосанітарні тощо). За характером своєї дії імпорнтні податки та збори близькі до митних зборів, проте, на відміну від них, постійно змінюють свій рівень залежно від співвідношення внутрішніх і світових цін на продукцію; 2) імпорнтні депозити, що являють собою грошову заставу під оплату митних зборів, яку імпортер має внести в місцевій чи іноземній валюті до уповноваженого банку перед закупівлею іноземного товару. Сума імпортного депозиту встановлюється у вигляді певного співвідношення до вартості імпортованого товару
Сертифікація	Сертифікація Форма здійснюваного органом із сертифікації підтвердження відповідності об'єктів/товарів вимогам технічних регламентів, положенням стандартів, зводів правил або умов договорів. Під сертифікацією мається на увазі також процедура отримання сертифіката. Ввезені на територію держави товари повинні відповідати технічним, фармакологічним, санітарним, ветеринарним та екологічним стандартам і вимогам, встановленим у цій країні. Забороняється ввезення товарів, які не відповідають зазначеним вище стандартам і вимогам, не мають сертифіката, маркування або знака відповідності в передбачених законодавством цієї держави випадках, заборонені до використання як небезпечні товари, що мають дефекти, які становлять небезпеку для споживачів
Передвідвантажувальна інспекція	З метою захисту прав та інтересів споживачів, протидії недобросовісній практиці спотворення відомостей про імпортовані в країну товари, а також заниження їх вартості держава має право вводити передвідвантажувальну інспекцію, у тому числі видачу сертифіката про проходження передвідвантажувальної інспекції, щодо окремих товарів, які імпортуються в цю країну. Включає в себе такі заходи: – санітарно-епідеміологічний контроль; – ветеринарний нагляд; – карантинний фітосанітарний контроль;

Інші нетарифні заходи	
Валютні обмеження та валютний контроль	<p>Валютні обмеження – система заходів з обмеження та контролю операцій із валютними цінностями. Ці заходи проводяться державою в особі спеціального державного органу валютного контролю на основі прийнятих нормативних актів. Валютні обмеження поширюються насамперед на імпорнтні операції. Органи валютного контролю визначають пріоритетні напрями, на які може бути спрямовано валюту. Таким чином, імпортери отримують ліцензію (дозвіл) на купівлю в банків іноземної валюти, необхідної для оплати імпорту. Експортери зобов'язані продавати іноземну валюту уповноваженим банкам, іноді центральному банку, часто за фіксованим офіційним курсом. Залежно від ступеня нестачі в країні іноземної валюти в законодавчих актах встановлюється відсоток валютної виручки, що підлягає обов'язковому продажу валюту експортерами.</p> <p>З метою стимулювання експорту та регулювання імпорту можуть встановлюватись диференційовані валютні коефіцієнти у вигляді надбавок до офіційного курсу, які застосовуються під час обміну експортної виручки на національну валюту. В умовах валютних обмежень відсутній вільний рух капіталу за кордон. Обмеження виражаються у вигляді заборони на переказування іноземної валюти за кордон або встановлення спеціального дозвільного порядку вивезення іноземної валюти за кордон.</p> <p>Валютний контроль – це контроль держави над дотриманням валютного законодавства під час здійснення валютних операцій.</p> <p>Використання жорсткого валютного обмеження й контролю призводить до виникнення чорного ринку валюти, у результаті чого реальний обмінний курс сильно відрізняється від встановленого державою. Валютні обмеження та валютний контроль повинні розглядатись як тимчасовий захід, що має на меті захист економічних інтересів країни в умовах незбалансованої економіки</p>
Регулювання курсу національної валюти	<p>Основні методи регулювання валютного курсу є такими:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) валютні інтервенції – здійснюються центральними банками як протидія зниженню чи підвищенню курсу національної валюти. Валютна інтервенція являє собою купівлю або продаж центральним банком інвалюти. Таким чином регулюються коливання курсу національної валюти. Якщо потрібно зупинити падіння курсу національної валюти, центральний банк збільшує продаж на ринку іноземної валюти. Завдяки цьому пропозиція інвалюти збільшується до рівня наявного попиту. Щоб зупинити небажане підвищення курсу національної валюти, центральний банк має збільшити купівлю інвалюти на ринку. Для підтримання курсу гривні Національний банк України застосовує то один, то другий із цих інструментів. Використання інструментів валютної інтервенції для регулювання курсу національної валюти потребує наявності достатнього обсягу валютних резервів, якими володіє Національний банк України; 2) дисконтна (облікова) політика, суть якої полягає в маніпулюванні центральним банком обліковою ставкою. Підвищення чи зниження центральним банком облікової ставки впливає на рух зарубіжних короткострокових капіталів. Якщо уряд ставить за мету понизити валютний курс, то центральний банк знижує обліковий відсоток, капітали переміщуються до інших країн, погіршується стан платіжного балансу, курс валюти знижується. У період погіршення стану платіжного балансу центральний банк підвищує облікову ставку, щоб стимулювати приплив капіталу з країн, де облікова ставка нижча. Проте підвищення облікової ставки може спричинити подорожчання кредиту всередині країни та загальмувати таким чином розвиток національного виробництва; 3) девальвація – цілеспрямоване здійснення комплексу заходів із метою зниження курсу національної валюти. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності національного виробництва, стимулюванню експорту, посиленню торговельних позицій країни на світовому ринку. Водночас девальвація національної валюти стримує розвиток імпорту, оскільки позиції імпортерів погіршуються, тому що їм доводиться купувати інвалюту за вищим курсом. У таких умовах у країні може статися зростання цін на імпорнтні товари. Втрати імпортерів можуть перевищити вигреш експортерів, а також спровокувати інфляційне зростання цін; 4) ревальвація – процес, що має цілком протилежний зміст. Вона означає підвищення обмінного курсу національної валюти з метою стимулювання розвитку імпорту. Стимулювання розвитку імпорту на основі ревальвації пов'язане з тим, що імпортери для своїх платежів за кордоном купуватимуть інвалюту за нижчим курсом. На товарних ринках усередині країни буде збільшуватись пропозиція, що позитивно впливатиме на стабільність цін, зменшуватимуться виробничі витрати на підприємствах із великим обсягом споживання імпортованої продукції. Збільшення закупленої за імпортом техніки сприятиме розширенню впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу. Зростатимуть надходження іноземних інвестицій. Однак в умовах ревальвації національної валюти підприємства-експортери нестимуть втрати, їхні конкурентні позиції на світовому ринку можуть істотно послабнути. Отже, цілеспрямоване проведення ревальвації також має відбуватись обережно, із зівставленням усіх плюсів і мінусів для розвитку національної економіки
Заходи підтримки експорту	<p>До заходів державного регулювання захисту експорту та внутрішнього ринку варто віднести різні заходи, які сприяють розвитку зовнішньоторговельної діяльності. Серед заходів фінансової підтримки експорту практично в усіх розвинених країнах державою створені та діють спеціальні експортно-кредитні агентства, які у свою чергу сприяють таким процесам:</p> <ul style="list-style-type: none"> – кредитуванню учасників зовнішньоторговельної діяльності; – функціонуванню системи гарантій і страхування експортних кредитів; – організації торговельних виставок та ярмарків, спеціалізованих симпозиумів і конференцій та участі в них; – проведенню кампаній (у тому числі рекламних) з просування товарів, послуг, власності на світові ринки. <p>Зазвичай розробляється програма розвитку експорту, яка включає п'ять основних напрямів: а) фінансову підтримку; б) податкове стимулювання; в) митно-тарифне стимулювання; г) спеціальні заходи на підтримку експорту; г) заходи загальноекономічного характеру. Загалом чинне законодавство в галузі зовнішньоекономічної діяльності має надавати великі можливості господарникам і підприємцям у прояві ініціативи та самостійності під час роботи на зовнішньому ринку. Однак їх самостійність не може бути безмежною, вона повинна перебувати під управлінням і контролем держави</p>

на розвиток електрокарів, упевнено тримаючись на плаву, незважаючи на хронічну збитковість від самого початку свого існування. Індія показує сьогодні небувалі темпи розвитку ІТ-сектора, запустивши свого часу державні програми стимулювання «MakeinIndia» та «DigitalIndia» на організацію технопарків, податкові пільги, підтримку ринку праці сумарним обсягом близько 7 млрд дол. на рік.

Натомість стан справ в Україні на карті глобального майбутнього виглядає жалюгідно. Частка промисловості з роками тільки зменшується, а сировини – зростає. Дві третини експорту України – це сировина: 33% аграрної та харчової продукції, 21% чорної металургії й руди, 3,6% лісу. Вага високотехнологічної продукції в промисловості країни неухильно знижується (з 4,6% у 2014 р. до 4,3% у 2016 р.), а частка середньо- й високотехнологічної продукції впала з 15% до 13,5%. Таким чином, українці, які здебільшого зайняті низькотехнологічною працею, фактично стають непотрібними для глобальної економіки. Відповідно, імпорتنі товари для них також перетворюються на недоступні. Адже «гаджети» стає дедалі складніше вимінювати на сировину та примітивний збір комплектуючих на заводах іноземних компаній.

Тому доцільним є розроблення нового механізму захисту вітчизняних виробників. Сьогодні існує механізм «економічної емуляції», тобто повторення шляху розвитку багатьох країн. За дотримання певних правил завжди досягаються позитивні результати. Найважливіша умова – участь і підтримка держави. Сам механізм економічної емуляції розкрито в таблиці 6.

Висновки і пропозиції. Таким чином, перемога Дональда Трампа та Брекзїт Великобританії стали передумовами відродження економічного націоналізму в усьому світі. Для України можуть настати певні наслідки цього.

По-перше, загальносвітові тенденції зростання протекціонізму будуть перешкоджати просуванню товарів національного виробництва на зовнішньому ринку. Крім того, будучи слабкою економікою, Україна не матиме можливості обирати напрями й форми фінансування, стаючи заручником амбіцій інвесторів – країни-конкуренти будуть обмежувати надходження кредитних ресурсів, не пов'язаних із просуванням власних економічних інтересів.

По-друге, випробувані століттями методи економіки реалізму або економічного націоналізму тепер можна застосовувати відкрито, використовуючи симетричні дії щодо конкурентів. Україна може шукати нові джерела інвестування й кредитування та не залежати у виборі партнерів.

Список використаної літератури:

1. Райнерт Э. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / пер. с англ. Н. Автономовой; под ред. В. Автономова. М.: Высшая школа экономики, 2011. 384 с.
2. Современные экономические теории. URL: <http://www.vigorconsult.ru/resources/mauris-accumsan-nul/>.
3. Социальный менеджмент: учебник / под ред. Д. Валового. М.: ЗАО «Бизнес школа «Интел-Синтез»; Академия труда и социальных отношений, 1999. 384 с.
4. Україну врятує економічний націоналізм. URL: http://vgolos.com.ua/articles/ukrainu_vryatuie_

Таблиця 5

ТОП-10 країн, які найчастіше використовують протекціонізм

Країна	Рейтинг	Кількість дискримінаційних заходів (2015 р.)	Частка у світовому імпорті (2014 р.), %
США	1	90	13,45
Росія	2	86	1,58
Індія	3	67	2,55
Бразилія	4	42	1,26
Індонезія	5	42	0,98
Аргентина	6	36	0,35
Японія	7	36	4,52
Великобританія	8	36	3,85
Італія	9	34	2,62
Канада	10	27	2,57

Механізм економічної емуляції

Кроки	Алгоритм механізму
1	Розуміння того, що «ми займаємося не тим, чим потрібно». Свідоме прагнення до видів діяльності, для яких характерна інноваційність, зростаюча віддача та механізація, їх підтримка й захист
1	Введення в межах певної географічної області тимчасових монополій або патентів захисту видів інноваційної діяльності та галузей промисловості, щодо яких прийнято рішення про їх розвиток (цільових)
1	Диверсифікація інноваційної сфери та секторів промисловості (максимізація поділу праці)
4	Інноваційний розвиток і промисловість вирішують стратегічні проблеми, типові для країн другого й третього світу, – зростає національна додаткова вартість (ВВП), збільшується кількість робочих місць та вирішується проблема платіжного балансу
5	Залучення іноземних фахівців для роботи в цільових видах діяльності для впровадження й використання інновацій та нових технологій, передачі знань і досвіду
6	Відносне придушення багатих сировинних олігархів та інших груп, зацікавлених у виробництві сировинних товарів (це правило застосовувалося різними країнами – від Англії в 1480-х рр. до Кореї в 1960-х рр.)
7	Звільнення цільових видів інноваційної та промислової діяльності від податків
8	Надання цільовим видам інноваційної та промислової діяльності дешевих кредитів і субсидій, використання державних та приватних внутрішніх інвестицій
9	Експортні субсидії для цільових видів інноваційної та промислової діяльності
10	Надання потужної підтримки сільськогосподарському сектору, незважаючи на розуміння того, що сам по собі цей сектор не здатний вивести країну з бідності, за допомогою впровадження інновацій та індустріалізації цієї сфери. Має відбутися симбіоз промисловості й сільського господарства
11	Визнання важливості освіти, розвиток науки, підтримка державою сфери освіти та науки
12	Просування цінних знань за допомогою патентів (таку практику було введено у Венеції в 1490-х рр.)
13	Можливе введення податку або повної заборони на експорт сировини, щоб країнам-конкурентам сировина діставалася за вищими цінами (цю політику уперше ввів Генріх VII наприкінці 1400-х рр., завдавши збитків вовняній промисловості Флоренції часів герцогів Медічі)
14	Використання симетричної торгівлі, тобто відкриття своїх ринків насамперед тим країнам, які перебувають на такому ж рівні розвитку (для України це Білорусь, Грузія, Молдова тощо)

- ekonomichnyy_natsionalizm_268465.html.
- Економічний націоналізм визначає порядок денний у міжнародній торгівлі. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/ekonomichnyy-natsionalizm-vyznachaye-poryadok-dennyu-u-mizhnarodnyy-torgivli>.
 - Протекціонізм или импорт: стоит ли защищать украинского производителя. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/11/21/631404/>.
 - Протекціонізм. URL: http://economic-definition.com/Politics/Protekcionizm_Protectionism__eto.html.
 - Охрименко про Украину в ВТО: «Чуда не вышло». URL: <https://nahnews.org/761075-oxrimenko-pro-ukrainu-v-vto-chuda-ne-vyshlo>.
 - Васильев Е. Последствия вступления в силу ассоциации Украины с ЕС. URL: <https://www.geopolitica.ru/article/evsey-vasilev-posledstviya-vstupleniya-v-silu-associacii-ukrainy-s-es>.

Сорочишина Н. А. Формирование государственного механизма защиты инновационного развития с использованием политики протекционизма

В статье рассмотрен протекционизм как концепция формирования государственного механизма защиты инновационного развития. Рассмотрены проблемы высокой разницы в доходах бедных и богатых стран, отсутствие инновационной сферы в бедных странах и причины этого, суть протекционизма. Объясняется необходимость использования протекционизма в кризисных ситуациях в слаборазвитых странах.

Ключевые слова: механизмы защиты внутреннего рынка, механизмы поддержки, протекционизм, инновационное развитие, экономическая эмуляция.

Sorochyshyna N. A. Formation of the state mechanism for the protection of innovative development with the use of policy of protectionism

The article deals with protectionism as a concept for the formation of a state mechanism for the protection of innovative development. Considered the problem of the high difference in the incomes of the poor and rich countries, the lack of innovation in the poor countries and the reasons for this, the essence of protectionism. Explains the need for protectionism in crisis situations in underdeveloped countries.

Key words: *mechanisms of internal market protection, support mechanisms, protectionism, innovative development, economic emulation.*